

СЕДАМ СТВАРИ КОЈЕ СТЕ ОДУВЕК ЖЕЛЕЛИ ДА ЗНАТЕ О ЗВУЧНИМ ЧАСОПИСИМА, А НИСТЕ СМЕЛИ ДА ПИТАТЕ

Сажетак

Да ли сте икада завиривали у препуни излог – физички или виртуелни, и међу гомилом разноврсних часописа очајнички желели да пронађете неки у аудио-формату? Живот аудио-књига у свету, нешто стидљивије и код нас, одавно је постао уобичајени издавачки адут да се оствари и поспешни читање на основу аудитивног чулног утиска. Ипак, постојање публикација које имају свој континуирани период излагања отвара многа питања њиховог пласмана на тржиште, а једно од њих свакако је облик у коме се појављују и живе.

Са историјског аспекта, појава звучних часописа идентична је продукцији аудио-књига, чија су циљна група прбовитно били слепи и слабовиди корисници. У том светлу, са тенденцијом ширења корисничких група, јер немојмо заборавити да је читање потребно свима, Народна библиотека Србије од фебруара 2016. године посвећује већу пажњу и са више аспеката води бригу о колекцији звучних часописа у оквиру своје аудио-збирке.

Константни иновативни изазови условљени муњевитим напретком савременог библиотекарства веома често нам постављају хетерогене хоризонте чинећи нас срећним што смо у прилици да видимо даље и чујемо јасније. Пред нама се поставља изазов, може ли модерна библиотека као мултимедијални центар знања и значајан посредник на чворишту између аутора чланака, издавача, приређивача, бивших и будућих корисника звучних часописа да одигра улогу подстицајног сунца, омеђена искуством стеченим на основу даваоца информационог садржаја који се воли и прижељкује? Која су питања која доприносе подизању нивоа свести о животу, интензивнијем и већем броју серијских публикација у аудио-формату, а затим и њиховој концепцијској структури, откриће нам идеје, размишљања и жеље да звучни периодични формат потпомогнут искуством, знањем и утицајем библиотека и библиотекара заживи. Блиставо узбуђење на лицима препознатљивих и верних корисника новостворених и већ постојећих аудио-часописа изнова ће се рађати сваким наредним бројем одевеним у савремено рухо.

Кључне речи: континуирани извори информација, аудио-часописи, издаваштво, аудио-збирке

УВОД

Потреба за читањем, информисањем, и континуираним обогаћивањем знања незаобилазни је део живота сваког човека. Периодичност условљена непрестаним прогресивним, а тако другачијим понављањем, у читаоцу буди мноштво идеја за одступање од уобичајеног, устаљеног начина читања. Могућност читања уз помоћ чула вида опште је позната ствар, али читање уз помоћ чула слуха нарочит је угођај, првенствено због тога што није везано за конкретно место, време и простор где се читање изводи. Синоним за читање и перцепцију садржаја аудитивним путем познат је под одредницом *слушање*, па ће оба термина – *читање* и *слушање* подједнако бити заступљена на рачун естетског и естетичког доживљања поменуते радње.

ШТА СУ ЗВУЧНИ ЧАСОПИСИ?

Термин садржан у синтагми *звучни часопис* најлакше је објаснити када се она разложи на чиниоце. Часопис је, суштински гледано, свака врста серијске публикације, а придев *звучни* упућује на облик, односно форму у којој се часопис појављује. Уобичајени начин објављивања часописа, новина, листа, билтена и сл. је папирни или текстуални електронски формат, док је карактеристика звучног часописа бележење и презентовање садржаја звуком. Поребења ради, ако су аудио-књиге звучна манифестација монографских публикација, тако су звучни часописи звучна слика серијских публикација, а појам серијска публикација, због своје периодичности, у последње време добија осавремењени назив – континуирани извори информација. Коначно – звучни часописи су врста серијских публикација, чији је једини извор информација звучни снимак, који се перципира чулом слуха.

КО СУ ИНИЦИЈАЛНИ КОРИСНИЦИ ЗВУЧНИХ ЧАСОПИСА?

Како би у знатној мери надоместили делимични или потпуни губитак чула вида, а имајући у виду чињеницу да им је функционално очувано чуло слуха, прва и доминантна појава звучних часописа везује се управо за особе/кориснике са потешкоћама у читању. У овој групи корисника, најбројнији су слепи и слабовиди. Слично као и код аудио-књига, али у форми звучних снимака – публикација, чије се време излагања периодично понавља, звучни часописи заузимају значајно место у процесу спознаје света који их окружује. И та улога је вишеструка.

Са једне стране, звучни часописи код слепих и слабовидих корисника имају информативну, а са друге едукативну компоненту. Информативност, која зависи од врсте и концепције чланака у часопису огледа се у пуком прије-

му и усвајању прочитане чињенице, док је едукативност условљена већ постојећим знањима корисника о материји која је у чланку представљена. Информација за једне може бити едукација за друге кориснике и обрнуто.

Међу потенцијалним корисницима звучних часописа, на основу њихове концепције, али пре свега подобности формата публикација за аудитивно перципирање садржаја, узимајући у обзир приметне корисничке потешкоће у читању (немогућност држања публикације или електронског уређаја у руци, интелектуалне и друге потешкоће приликом усвајања прочитаног садржаја на црном слогу), могу се издвојити и особе са дислексијом, било којим обликом мишићне одузетости – особе са церебралном парализом, паралигијом и квадриплегијом.

У свету је одавно присутно масовно експлоатисање говорних звучних снимака у форми аудио-часописа намењених свима који уживају у читању на овај начин а немају никакве облике инвалидитета, па је то додатни изазов и подстицај да се издавачка продукција код нас у већој мери ангажује на реализацији овог веома важног питања.

КОЛИКО ЈЕ ИЗДАВАЧА, А КОЛИКО ЗВУЧНИХ ЧАСОПИСА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ?

Процес издавања звучних часописа, као уосталом и издавачка продукција уопште, подложни су учесталим променама. Оне су условљене низом специфичних карактеристика, почевши од техничких, технолошких, преко недовољне мотивације издавача да очува своја издања из првенствено финансијских разлога, те коначно недовољног броја стручних кадрова, који би се занимали уређивачким пословима око припреме, дистрибуције, пласмана, па и популаризације часописа изван циљне групе слепих и слабовидних корисника. Стога се с правом може рећи да звучни часописи временом нестају, али и настају.

Упркос наведеном, а на основу података из узајамно библиографско-каталожке базе података Виртуелне библиотеке Србије у новембру 2017. године, утврђено је постојање девет звучних часописа:

Visszhang (Висханг)¹ (ISSN: 2406-2472) је звучни месечни часопис за слепе и слабовиде на мађарском језику. Издавач часописа је Савез слепих Војводине² из Новог Сада.

Свет жене (ISSN: 2406-2227) намењен је слепим и слабовидим женама. Први број овог часописа објављује Савез слепих Војводине из Новог Сада 2008. године.

---

1 *Visszhang* (мађ.) = Одјек

2 Савез слепих Војводине, Савез слепих Војводине, <http://www.ssv.org.rs/> (преузето 15. 11. 2017.)

Излази месечно, а преузети чланци из периодичне штампе који се у њему појављују разврстани су у неколико устаљених рубрика: *Актуелно и занимљиво*, *Деца*, *Кућа*, *башта и двориште*, *Кућни љубимци*, *Мода и лепота*, *Кухиња и исхрана*, *Путописи*.

Да би задовољио потребе слепе и слабовиде деце и омладине, почев од јуна 1993. године Савез слепих Војводине објављује звучни часопис *Дечији одјек* (ISSN: 2406-2456). Како би заголицала машту и проширила дечје видике у откривању света који их окружује, редакција часописа доминантно преузима чланке из најпопуларнијих листова за децу и младе – *Мали Политикин забавник* (ISSN: 2217-4265) и *Политикин забавник* (ISSN: 0032-339X).

Благовир (ISSN: 2466-5029) се сматра новијим звучним часописом у односу на остале познате часописе, с обзиром да је први број овог часописа угледао светлост дана 2016. године, а његова мисија је популаризација културе и науке уопште. Издаје га удружење *Акција за слепе* из Београда шест пута годишње. Презентовање културних догађаја у којима су учесници чланови Удружења и преузети звучни снимци из архива Задужбине Илије Милосављевића Коларца основни је концепт садржаја овог двомесечника.

Часопис *Одјек* (ISSN: 2406-2464) приређује Савез слепих Војводине из Новог Сада. У њему се сваког 15. у месецу, почев од 1979. године, објављују најактуелније информације о раду Савеза слепих Војводине, као и његових општинских и међуопштинских организација.

Удружење за информисање слепих и слабовидих *Хуманост* из Ваљева јануара 2006. године покреће месечни звучни часопис колажног типа под називом *Светлост душе* (ISSN: 2217-8899) са циљем да својим корисницима пружи што разноврсније садржаје из живота и рада слепих и слабовидих, али понуди и интересантне чланке из дневних и месечних штампаних серијских публикација, које радо могу читати и корисници без оштећења вида. Осим на компакт-диску у .mp3 формату, са тиражем од 300 примерака, часопис се корисницима дистрибуира и путем онлајн услуге, коју омогућава WeTransfer³. Број појединачних онлајн дигиталних копија часописа је око двадесет са благим тенденцијом пораста – од два до три примерка месечно.

Мозаик (ISSN: 1821-4355) је најстарији месечни звучни часопис у Републици Србији. Издаје га Савез слепих Србије⁴ од 1970. године. У њему се налазе ауторски чланци и извештаји, који презентују рад руководства Савеза слепих Србије и свих организација за слепе и слабовиде у Србији, чланица поменутог Савеза.

Живот слепих Београђана, градске вести и низ других разноврсних корисних информација налазе се у звучном часопису *Наша ризница* (ISSN: 2406-1492).

3 WeTransfer, WeTransfer B. V. Amsterdam <https://wetransfer.com/> (преузето 16. 11. 2017).

4 Савез слепих Србије, <https://www.savezslelih.org.rs/> (преузето 16. 11. 2017).

Од 1979. године часопис издаје Градска организација слепих Београда⁵, а неколико последњих, најактуелнијих бројева часописа доступно је онлајн на веб-сајту издавача, београдског удружења Савеза слепих. Часопис се раније појављивао као месечник, али услед недостатка финансијских средстава за његово објављивање, издавач се одлучује за двомесечно, ређе тромесечно издање у тиражу од 220 примерака.

Удружење интелектуалаца и уметника оштећеног вида Србије из Београда, у својој издавачкој продукцији, од 2005. до 2009. године издало је десет бројева специјализованог звучног часописа за психологију, под називом *Огледало душе* (ISSN: 2217-7698). Међу многобројним преузетим стручним радовима из области психологије, у садржај часописа уврштен је бар један ауторски текст слепог или слабовидог психолога, дефектолога или тифлопедагога.

ШТА ЈЕ САДРЖАЈ ВЕЋИНЕ СРПСКИХ ЗВУЧНИХ ЧАСОПИСА?

Не постоји утврђени критеријум по коме се бира концепт садржаја једног броја звучног часописа који се објављује, осим ако његов поднаслов не упућује на одређену тему, односно ужу циљну групу слепих и слабовидих, за коју је часопис намењен (*Свет жене, Дечији одјек, Благовир, Огледало душе*). Тако је општи поднаслов – звучни часопис за слепе и слабовиде, часопис у коме се могу пронаћи најразличитији чланци најразноврснијих тема, које обухватају живот не само слепих и слабовидих, већ и многобројне животне приче људи у њиховој околини. У зависности од издавача, доминантни акценат на избор чланака за један број звучног часописа усмериће се на активности самог издавача, јер су издавачи звучних часописа у Србији најчешће удружења и организације слепих и слабовидих.

Савез слепих Србије у свом звучном издању доминантно објављује чланке о седницама Савеза, донесеним правилницима и уредбама, који се тичу свих слепих у Србији, док Савез слепих Војводине чини то исто на нивоу АП Војводине. Градска организација слепих Београда прати актуелна збивања на плану функционисања слепих у Београду и преноси информације из штампе о српској престоници.

Изузетак у погледу објављивања информација о животу и раду слепих и слабовидих, без обзира ком савезу, организацији и удружењу особа са оштећеним видом припада, представља звучни часопис *Светлост душе*. У њему су бројчано најмање заступљени чланци усмерени директно на слепе и слабовиде. Десетогодишња традиција постојања часописа *Светлост душе* отвара питања доступности звучних часописа ширем кругу корисника неголи што су слепи и слабовиди. Неке од сталних теметских рубрика у часопису под

---

⁵ Градска организација слепих Београда, ГОСБ, <http://www.gosb.org.rs/> (преузето 16. 11. 2017).

називом *Поезија у души, Рекли су о..., Са позорнице, платна и екрана, Дигитални свет, Емоције, страст и забава, За ваше ведро расположење, Породични кутак, Ефектно и корисно*, и друге, недвосмислено упућују да је реч о публикацији која концепцијски продира у готово све поре људског живота и могу је са истим уживањем читати не само слепи и слабовиди, већ и особе из њиховог ближег окружења.

КАКО СЕ ПРИПРЕМА ЈЕДАН БРОЈ ЗВУЧНОГ ЧАСОПИСА?

Иза сваког броја звучног часописа стоји главни и одговорни уредник. То је особа, која по правилу води рачуна о целокупном садржају и концепцији часописа.

Да би настао један број звучног часописа, потребно је припремити и тематски организовати, односно сортирати текстове који ће се у њему наћи. Текстови се прикупују из два извора и то: оригинални ауторски текстови повремених/сталних сарадника часописа, и текстови који се преузимају из дневне и периодичне штампе, али и монографских публикација као што су делови књига, литература са стручном и научном конотацијом и друго⁶. Осим текстова, погодна форма за аудио-презентацију је звучни снимак, који мора бити ауторски и њега редакцији часописа такође могу достављати сарадници. Звучни снимци могу бити у облику интервјуа или снимка са одређеног догађаја/манифестације где углавном учествују слепи и слабовиди. Неретко се догађа да главни и одговорни уредник буде аутор како текстуалних, тако и звучних прилога за часопис који уређује.

Када главни и одговорни уредник часописа закључи датум пријема свих текстуалних и звучних прилога, приступа се тематском сортирању истих. Осим прилога сарадника, врши се избор текстова из штампе, са интернета или монографских публикација. Коначна верзија сортираних текстуалних прилога, придружена пажљиво обликованим садржајем упућује се ангажованој особи, која ће текстове прочитати и снимити. Снимање текстова се обавља или у импровизованом студију издавача или у студију, који је задужен за снимање целокупне издавачке продукције одређеног издавача. По завршетку процеса читања и снимања, уколико то није учињено, потребно је уредити снимљени материјал тако да сваки чланак у часопису буде засебан изворно дигитални фајл, који ће пратити претходно израђени садржај у текстуалном облику. На пример: 01_Импресум; 02_Садржај; 03_Реч_уредника итд...

---

6 Ауторство и ауторска права преузетих текстова у српском законодавству не доводе се у питање, јер се преузети текстови након адаптације сматрају алтернативним форматом публикација, с обзиром на то да се приређују за кориснике, који нису у стању да читају стандардни штампани формат публикација. У случајевима звучних часописа штампани текст постаје звучни снимак.

Финална фаза у продукцији звучног часописа је његова дистрибуција корисницима. Већина издавача се опредељује за компакт-диск, као носач звука на коме ће се часопис умножавати, али има и оних, који користе погодности интернета и изворно дигиталних звучних снимака, па своја издања корисницима достављају путем онлајн услуга (часопис *Светлост душе*).

КАКО СЕ ЧУВА И ПРЕЗЕНТУЈЕ КОЛЕКЦИЈА ЗВУЧНИХ ЧАСОПИСА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ?

Основни задаци сваке библиотеке јесу прикупљање, чување и пружање библиотечке грађе на коришћење својим корисницима. У оквиру организационе јединице, Одељења за пружање информационих услуга корисницима, Народна библиотека Србије поседује читаоницу за слепе и слабовиде, где поред осталих услуга велико интересовање побуђују издања звучних часописа.

Увидевши значај постојања звучних часописа не само за слепе и слабовиде, Народна библиотека Србије је у својој аудио-збирци Одељења посебних фондова, почетком 2016. године, почела да се са нарочитом пажњом бави питањима уређења колекције звучних часописа, јер је овакав формат серијских публикација мало познат широј јавности.

Због различитих, неуједначених и сходно издавачким уверењима о финансијској оптерећености минимума стандарда за издавање оваквог вида серијских публикација, а ради побољшаног квалитета и доступности истих у оквирима Народне библиотеке Србије, иницирана је потреба да се оснажује не само набавка нових звучних часописа (која се иначе најпре остварује путем законског прилива публикација кроз депоновање обавезног примерка Националној библиотеци, али и селективном набавком), већ и систематски организује физичко и дигитално уређење колекције.

Стандардизација послова на чувању и дигиталној презервацији колекције звучних часописа у фонду Народне библиотеке Србије укључује: физичко уређење колекције, израду стандарда за штампање унутрашњих и спољашњих омотница колекције (стандардно и Брајево писмо⁷) и припрему колекције за приступ на порталу Дигиталне Народне библиотеке Србије⁸ (копирање сваког броја часописа на мрежни диск, те израду скрипт фајла, који омогућава групно преименовање структуре фајлова и фолдера у унапред утврђену шему организације колекције на мрежном диску).

---

7 Брајево писмо је специјално рељефно тачкасто писмо намењено особама са оштећеним видом. Основна Брајева ћелија састоји се од шест тачака, а свако слово/знак представљено је комбинацијом тих шест тачака.

8 Дигитална Народна библиотека Србије, Народна библиотека Србије, <http://digitalna.nb.rs/> (преузето 17. 11. 2017).

Презентација Колекције звучних часописа Народне библиотеке Србије за сада је могућа кроз резервацију физичких носача (компакт-дискова) публикација у оквирима Библиотеке, а интензивно се ради на томе да се под одређеним правним и законским условима омогући кориснички приступ дигиталним копијама звучних часописа, за почетак у читаоници Одсека за пружање услуга слепим и слабовидим корисницима, а касније и на порталу Дигиталне Народне библиотеке Србије.

МОГУ ЛИ БИБЛИОТЕКЕ ДА СТВАРАЈУ СВОЈЕ ЗВУЧНЕ ЧАСОПИСЕ?

Жеља сваког библиотекара је да кориснику пружи што разноврсније садржаје и омогући му што свеобухватнија сазнања из области које представљају његову сферу интересовања, али и опште информисаности. На веома лак и једноставан начин, уз узајамност и креације на више релација: издавач – библиотека као издавач – корисник, управо је постојање библиотека са својим мисионарским задатком посредника између издавача и корисника изазов који даје могућности да заједничким библиотечким снагама будемо на услузи ширећи корисничке видике у организацији знања. Време 21. века је време када библиотека са свим својим расположивим ресурсима може да одговори на ово изазовно питање у виду свог новог/већ постојећег издања. Већина библиотека публикује папирна или штампана електронска издања листова, билтена, новина, полугодишњака, годишњака, и обиље најразличитијих серијских публикација. Савремено доба са собом носи узбудљив елемент оснаживања на поменутом путу, а управо ту библиотека може постати несебични чинилац задовољења већ поменуте тростране среће. Ангажовањем професионалних драмских уметника, особа надарених за изражајно и допадљиво читање, или коришћењем рачунарске технологије претварања текста у говор (*Text to Speech – TTS*), библиотеке имају све предуслове за зналачким, стандардизованим и још једним у низу, креативним стварањем аудио-садржаја својих серијских публикација.

ЗАКЉУЧАК

На основу свега наведеног, отвара се безброј нових питања и могућности за креативне библиотечке и издавачке подухвате. Дигитална ера у складу са законским оквирима за доступност библиотечке грађе на интернету омогућила би преглед не само иницијалној циљној групи корисника, којој су звучни часописи намењени, већ и свима којима аудио-формат заузима примат у информисању, учењу и откривању света који нас окружује.

Нека се не заборави чињеница да би се једино библиотеке као вишевековни похрањивачи и промотери туђих, али и потенцијални творци, уређивачи и оплемењивачи својих сопствених издања звучних часописа већ на изванредан начин приближиле свима, те уз свесрдну корисничку подршку шириле кругове знања, заједнички освајале задовољна срца истраживача информација у аудио-форматима.

Будућем времену нека буде допуштено да се већ постојећа, али и нова издања и бројеви звучних часописа још више читају и буду омиљена, а да библиотечко-информационо друштво на том путу буде сигуран чувар и достојан презентер звучних творевина – часописа, који се са нестрпљењем очекују.

Литература

Градска организација слепих Београда, ГОСБ, <http://www.gosb.org.rs/> (преузето 16. 11. 2017).

Дигитална Народна библиотека Србије, Народна библиотека Србије, <http://digitalna.nb.rs/> (преузето 17. 11. 2017).

Савез слепих Војводине, Савез слепих Војводине, <http://www.ssv.org.rs/> (преузето 15. 11. 2017).

Савез слепих Србије, Савез слепих Србије, <https://www.savezslepih.org.rs/> (преузето 16. 11. 2017).

WeTransfer, WeTransfer B.V. Amsterdam <https://wetransfer.com/> (преузето 16. 11. 2017).

Summary

Seven things you always wanted to know about audio magazines, but were afraid to ask

Have you ever carefully looked inside a full shop window – physical or virtual, and in diverse bunch of various magazines desperately wanted to find just one in audio format? Life of audiobooks in the world, a little shy in our country, became normal publishing trump to achieve and accelerate reading based on auditory sense a long time ago. However, the existence of publications with continuous period of publishing raises many questions of their placement on the market – certainly one of them is the form in which they appear and live.

Historically the phenomenon of audio magazines is identical to the audiobooks production, which target group were blind and visually impaired users at first. In the context of spreading of user groups, don't forget that everyone should read, since 2016 National library of Serbia devotes more attention and more aspects of taking care of audio magazine collection within its own audio collection.

Constant innovative challenges, conditioned by a rapid advancement of modern librarianship, very often give us heterogeneous horizons, making us happy that we are able to see further and hear clearly. In front of us is a challenge: is modern library, as multimedia knowledge center, also an important mediator of the junction between the journal authors, publishers, former and future customers of audio magazines, able to play the role of a shining dawn, bordered by experience as a provider of the information content which loves and desires? What are the issues that contribute to raising awareness about life, intense and more titles of serial publications in audio format, also their conceptual structure, will reveal our thoughts and wishes to expand the life of periodic audio format supported by experience, organized knowledge and influence of libraries and librarians. The brightest excitement on the faces of ordinary loyal customers, with new created and existing audio magazines will be born again with each new issue desired and designed in a modern way.

Keywords: continuous sources of information, audio magazines, publishing, audio collections